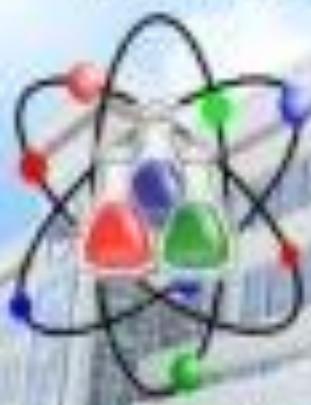

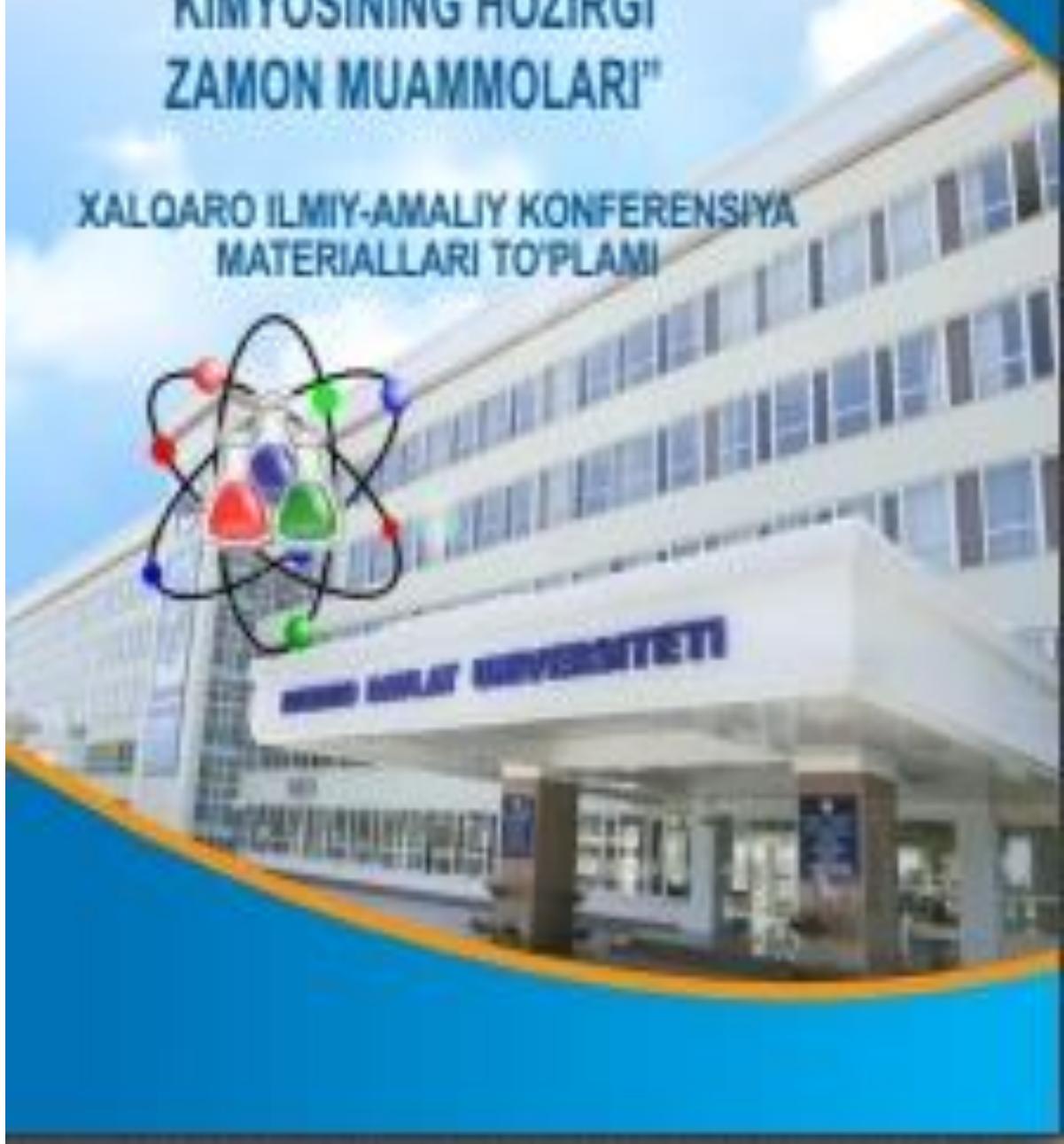

"KOORDINATSION BIRIKMALAR KIMYOSINING HOZIRGI ZAMON MUAMMOLARI"

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
MATERIALLARI TO'PLAMI

NATIONAL UNIVERSITY

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**"KOORDINATSION BIRIKMALAR KIMYOSINING
HOZIRGI ZAMON MUAMMOLARI"
MAVZUSIDA XALQARO ILMUY-AMALIY
KONFERENSIYA
MATERIALLARI TO'PLAMI**

2022-yil 22-23-dekabr

Buxoro

МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО
СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ
УЗБЕКИСТАН

БУХАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

**«СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ХИМИИ
КООРДИНАЦИОННЫХ СОЕДИНЕНИЙ»**

Материалы международной научно-практической
конференции

22-23 декабря 2022 г.
г. Бухара, Республика Узбекистан

xalqare ilmiy-analyty arjumanini materiallari

"Koordinatsion birlikkalar kimyosining hozirgi zammu naqammaslar" naqcusidagi xalqaro ilmiy-analyty arjumanining tashkiliy va dasturi qo'mita x'ishari

Obidjon Xafizovich Xurajov	Buxoro davlat universiteti oshori, i.f.d., prof.
To'loja Huseynovich Rasulov	Buxoro davlat universiteti ilmiy shollar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, f.r.i.d., prof.
Abdulahat Turabovich Djalilov	TKTITI direktori, k.f.d., akademik.
Sayyona Shirokivna Rashadova	O'zR FA Polimerlar kimyosi va fizika instituti direktori, k.f.d., akademik.
Afshuan Sobirxanovich To'rayev	O'zR FA BIKI direktori, k.f.d., akademik.
Havziyor Sabirjonovich Zokirov	O'zR FA UNKU professori, k.f.d., akademik.
Qorong'iq Samoilovich Samoilov	NKMK direktori, t.f.d., prof.
Aziz Raxmatovich Ibragimov	O'zR FA UNKU direktor o'rinchosari, k.f.d., prof.
Shanazra Abdusalievna Kadirova	O'zMU Kimyo fakulteti doktori, k.f.d., prof.
Sergey Zulfiurovich Vatutdin	M.V. Lomonosov nomidagi MDU professori, k.f.d., prof.
Vladislav Viktorovich Minin	Rossiya FA N.S. Kurnakov nomidagi LNKI yirakchi ilmiy xodimi, k.f.d., prof.
Vladimir Vnukovich Negoytotsky	N.I.Pisagor nomidagi Rossiya MTTU kimyo kafedrasini mudiri, k.f.d., prof.
Sayra Inokova Gilmanshina	Qozon federal universiteti professori, p.f.d., prof.
Sayash Kaya	Sivas davlat universiteti professori
Mahd Nudzam Bakhram	Hansabzada davlat kollej, PhD, associate professor.
Xurshed Ibramovich Alibayev	O'zMU professori, k.f.d., prof.
Abdullo Marasovich Nasirov	SamDU professori, k.f.d., prof.
Xayit Nadiyazakovich To'rayev	TurGU Kimyo fakulteti doktori, k.f.d., prof.
Shavziddin Xacobayevich Asadullayev	ADU professori, k.f.d., prof.
Shavkat Yuldashevich Abdullaev	NamDU professori, k.f.d., prof.
Zurra Chingizovna Kadirova	O'zbekiston - Yaponiya yoshlar innovatsiya markazi, k.f.d., prof.
Olim Ruzumarov	Toshkent shahridagi Tursi polimexika universiteti professori, k.f.d., prof.
Javshid Mengenovich Ashurov	O'zR FA BIKI yirakchi ilmiy xodimi, k.f.d., prof.
Ihsan Isafiyevich Litrasov	IkmDU professori, k.f.d., prof.
Muxtar Razmatovich Aranov	IkmDU professori, t.f.d., prof.
Mansur Yarashovich Ergashev	IkmDU professori, k.f.n., prof.
Murod Aranovich Tursunov	IkmDU O'qav-sudabiy departamenti boshlig'i, k.f.f.d., PhD, doza.
Erkin Dilnurovich Niyarov	IkmDU Tabiaty fanlar fakulteti doktori, t.f.n., doza.
O'kram Mardonovich Mardonov	IkmDU doktori, k.f.n., doza.
Husain Tilleyevich Avazov	IkmDU doktori, k.f.n., doza.
Qurbanov Shayxovich Haesnov	NTKTU doktori, k.f.n., doza.
Nurmat Gulboyevich Savinov	IkmDU doktori, k.f.n., doza.
Qosimqorxon Asalovich Ravshanov	IkmDU doktori, k.f.n., doza.
Husain Qulandarovich Razov	IkmDU doktori, t.f.n., doza.
Sayfulla Boshilovovich Nazarov	IkmDU Umaroviy va soorganik kimyo kafedrasini mudiri, t.f.n., doza.
Sayfulla Fayzullayevich Nazarov	IkmDU Organik va fizikaloid kimyo kafedrasini mudiri, k.f.f.d., PhD.
Abdurazakov	
Qorong'iq G'iyusovich Avazov	IkmDU doktori, k.f.f.d., PhD, doza.
Gulbahor Aklyerova Nadiyazakovova	IkmDU doktori, k.f.n., doza.
Mazafar Samandarovich Sharipov	IkmDU doktori, n.f.n., doza.
Shoxrat Shorsulfikovich Shoxratov	IkmDU doktori, k.f.f.d., PhD.
Nadiyazakov	

"Координати біркесілар кимысшынан өзінгі заман шаралары"

6. Нурутдинова Ф., Хазратова Д., Жаконкулова З. Study of antimicrobial and rheological properties of chitosan-based *Apis Mellifera*// Eurasian Union Scientists. - 2021. - Т. 3.- №3(84). - С. 48-52.
7. F. Nurutdinova, D. Tilloyeva, Sh. Ortigov. Studies of physico-chemical properties chitos an *Apis Mellifera*// International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE). 2022. Volume 14. Issue 2, Pages 5770-5772.
8. Имтиярова Г.А., Сафарова М.А., Мажитов А.А., Мажитов Ж.Б., Нурутдинова Ф.М. Получение биоразлагаемых полимеров хитина и хитозана из подмора пчел *Apis Mellifera* для лечения ожоговых ран// Республиканский научный Журнал "Вестник" Казахстан 2017. №4 (31) Том 5. 98-101.
9. Imtiyarova G.A., Nurutdinova F.M., Muinova N.B. Novy'ye perspektivnye metody polucheniya hitina, hitozana iz podmora pchel i ego primenie// Sovremennoye problemy nauki o polimerakh: Material'y Mejdunar. nauch.-prakt. konf. - Tashkent, 2016. - S. 77-80.

МОДИФИКАЦИЯЛАНГАН КРАХМАЛНИНГ РЕОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ

¹Шадиева Ш.Ш., ²Нурова О.У., ³Амонов М.Р., Очилова Н.Р.

¹PhD тадынотчи, ²т. ф. н., доц., ³т. ф. д., проф.

Букоро давлат университети

Аннотация. Модификацияланган крахмалниң елемталышында түрли электролиттер тәсісіри үргенілди. Крахмал етіми көвүшкөктішининг Na-KMЦ концентрациясындаға болғыртқы анықталды. Крахмал етіми көвүшкөктішининг Na-KMЦ мүйідорига болғыртқы үргенілди. Модификацияланған крахмал көвүшкөктішиң үзгаришишінде настрий метасиликат мүйідорига болғыртқы үргенілди.

Көзімдік сұздар: крахмал, KMЦ, көвүшкөктік, елемталыш даражасы, концентрация, модификация, настрава иш, охор, мұстажамыткы, құзітүечанлық.

Оқорловачи мәдделәренің реологик хусусиятлары дегендә полимерларнан деформацияданында қолаты назарда тутылады. Улар полимер мәдделәр үчүн түрли қарораттар за деформацияланынш тартыларларда уларнан хусусиятлары түтіріледі, түзіліш за үзгаришлары түтіріледі. Крахмал етіми көвүшкөктішиң мұльдемоттар берады. Улар нафакт тиімділарни үзінін за уларда жағынан үзгаришларнан үргеніш нұктан назаридін мұхим ахамияттаға етілді, балки бундай тиімділарни технология жарайндарда күлгаш билған болғыс мұаммалар нұктан назаридін хам мұхимдер. Калава ишларни охорлаш жарайндарда оқорловачи тарағылар түрли механик тәсірларға учроб, унда крахмал, Na-KMЦ за бошқа оқорловачи мәдделәренің реологик хусусиятлары үзгәреді.

Оқор тарағылға крахмал за Na-KMЦ кабі синтетик полимерларни кириштіш насткаласында үзінг мұлтум структура-механик хусусиятларини үзгаришиңа олшіб келади. Оқорловачи мәдделе сифатыда синтетик полимерларнан ағзалығында үләрнан адгезион хусусиятилады.

Оқорда полимер молекулаларининг үзаро жойтылуы за макромолекулалар конформацияси полимер макромолекулалары үртасидаги үзаро тәсір күчтің бояғын. Структура барқарорлары түтірілгенде жадвалда көлтирилген тиқсотроп тиімділік даражасы бүйірлеғандағы мұмкін. Тиқсотропия бирен-бір механик күч тәсісіри насткаласында бүзилген структураларнан мұлтум бир вакт давомында тиілген хусусиятилады.

1-жадвалдан күрініб турибиди, крахмал етіми Na-KMЦ иштирокидан тиқсотроп тиілген даражасы кийматтарининг ошиши билан тавсифланады.

Na-KMЦ концентрациясынанға мөдификацияланган крахмалдың тиқситтерінің даражасы за оқуышынан чегарасынға таъсирі

Крахмал %	Na-KMЦ %	Оқуышынан чегарасы, (Па)	Тиқситтерінің даражасы, %
6	-	3,68	88,03
6	0,1	10,09	90,03
6	0,3	12,21	91,67
6	0,4	20,39	92,54
6	0,5	28,13	95,14
6	0,6	40,6	97,4
6	0,7	42,44	99,3

Структура ковушкоқлиғы за мустахаммалығының ошиші тиқимда Na-KMЦ мөндөри көнчыгында күп бўлса, яходроқ намоён бўлади. Шундай килиб, крахмал тарзебига Na-KMЦ ни киритиш тиқситтерінің коэффициенттерінин ошишыга, яъни релаксацион жараёнлар тезлігінин ошишыга олиб келади. Юкори адгезион қусусыннлари туғайли синтетик полимерлар калава ишларни окорлаш учун окорловчи препарат сифатида мухом ахамиятта зга. Компонентлар тарзебининг ўзгариши уларни окорловчи компонент сифатида кенг кўллашга имкон беради [1-3].

Крахмал тарзебига кам мөндөрда Na-KMЦ кўшилган 6%-ли крахмал елиминанға реологик қусусыннлариниң ўрганиш шундай курстадиши, АЭ за Na-KMЦ окор тарзебига кўшилганда уннан реологик қусусыннларни маълум даражада ўзгариши.

6%-ли крахмал елиминанға турли ҳароратларда кўшилган Na-KMЦ мөндөри ковушкоқлиғининг ўзгариши 2-жадвалда берилган. Бундан кўриниш турбидити, крахмалга Na-KMЦ нинз кўшилиши тиқим ковушкоқлиғининг ошишыга олиб келади. Бу Na-KMЦ нинз крахмал билди комплекс хосил қилиши тўғрисида гувоцник беради, чунки крахмалнинг полимерди занжалдириша (ангиоги уни ташкил этувчилар - амилоза ва амилопектинид) комплекс хосил бўлиши колати учун кулай гидроксил гурухлар бўлишидир. Булар ўз назбатиди занжалрлар ҳароратчанлыгини камайтшини олиб келиши мумкин, яъни улар иссилик характеристикананға чегараладиши, тиқим структураларини за булар натижасида тиқим ковушкоқлиғининг ошишыга олиб келиши мумкин.

2-жадвал

6%-ли крахмал елиминага Na-KMЦ кўшилганда тиқим ковушкоқлиғига ҳароратнанға таъсирі

Температура, К	Na-KMЦ нинз турли концентрацияларына окор ковушкоқлиғи (Па с)				
	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6
298	0,41	0,60	1,10	1,41	1,83
313	0,30	0,51	1,00	1,19	1,62
323	0,28	0,47	0,92	1,15	1,41
333	0,14	0,40	0,84	1,04	1,32
343	0,11	0,35	0,78	0,89	1,20
353	0,08	0,28	0,73	0,81	1,17

2-жадвалдан кўриниш турбидити, хамма тиқимлар учун ҳарорат органдарда ковушкоқлиқ пасади. Буни ҳарорат кўтарилши билан полимер бўгинлари иссилик характеристи энергияси беекин ошиши за маълум кийматларда бу энергия молекулалараро ични ўзаро таъсир энергиясини ошузи билан тушунтирилди. Узок маълум вақт давомиде крахмал зритмалари ретроградация за биологияк парчаларини ходисалари туғайли эскириш қусусыннларига зга. Ретроградация қусусыннлар соғ амилоза зритмаларида жуда кучли

"Koordinatsion birikmalar kimyosining bozirgi zamon shaxishcholar"

Еммоён бўлиб, у вакт ўтиши битин агрегатларни зернилдиган микрорастада чўзма хосил келади.

Фойдаланилган ҳадобётлар рўйхати

- 1 Амонов М.Р., Кафизов А.Р., Даироз Ш.Н. и др. Исследование влияния композиций для шлифования хлопчатобумажной пряжи на ее качество // Журнал композиционных материалов. Ташкент. - 2002. - № 2. - С. 35-36.
- 2 Амонов М.Р., Кафизов А.Р., Рашимов К.А. Влияние шлифующей полимерной композиции на химичность хлопчатобумажной пряжи // Научный симпозиум молодых ученых по химии и физике ВМС. - Т. - 2002. - С. 101-102.
- 3 Амонов М.Р. Водорастворимые полимерные композиции на основе местного сырья для применения в производстве хлопчатобумажных тканей и технология их получения. Дисс. докт. техн. наук. Ташкент.-2005. 252с.

BUG'DOV DONG TARKIBIDAGI ORGANIK MODDALARNING SIFAT TAHLILI

Umurzakova Sh.M.

Asisstant, Farg'on'a politehnika instituti

Annotasiya: Magolada mahalliy bug'doy donlaridan navli un tortishda olib borilgan tadoqot ishlardan ma'lum bo'lishicha, don namligi maydalash jarayonida yuklamanning val yuzasiga teng taqsimlanishi o'rganilmasagan. Xorijiy adabiyotlarda keltirilishicha, yormalash jarayonida don namligi yuklamani val yuzasiga teng taqsimlanmasligi ahamiyati ta'sir etishi haunda organik ko'rsatkichlari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kelit so'zlar: don, qozil, namlik, sedimentatsiya, kleykovina.

Dunyoda oziq-ovqat iste'moli bo'yicha tekshirishlar shuni ko'rsatadiki, 50% oqsil moddalari, 70% uglevodlar va 15% yog' moddalari don va urug'lardan olinadi.

Don mahsulotlari etishtirishning mavsumiyligi sababli yil bo'yni ulardan turli maqsadlarda foydalanish uchun saqlash zaruriyati tug'iladi.

Bizning davlatimizda ham don va boshqa shu guruhga kirgan mahsulotlarni saqlashda isrofarchilikni bartaraf qilishga imkon beradigan vositalar mavjud. Saqlash jarayonida progressiv texnologiyani qo'llash, ishlab chiqarishni usalakali vodimlar bilan ta'minlash, kerakli xumikatlardan foydalanish shular jumlasidandir.

Don - inson uchun berilgan eng aziz va betakror ne'mat. U xalkimizning rizk-ro'zi, dasturxonimiz ko'rgi bo'lgan aziz nomimizning qizmatli xom ashyosi hisoblanadi. Donni etishtirish va uni kayta ishlash qadim zamonlardan buyon inson xayotida muhim o'rinn tutgan. Don tirk organizm ehtiyoji uchun doimiy zarur bo'lgan kraxmal, oqsil, vitamin va boshqa biologik faol moddalarning tabiiy manbai hamdir.

Bug'doy doni tarkibida oqsilning 80% kleykovinami tashkil etadi. Kleykovina tarkibida 3 xil oqsil mavjud bo'lib, ular erimaydigan fibrin, qisman eriydigan kazein va gliadin oqsillaridir. Kleykovina miqdori va sifati bug'doy donining texnologik va oziqaviy boyligini baholovchi birinchi omildir. Sedimentasiya esa un zarrachalari o'chamilarining tafsifi bo'lib, unda mayda zarrachalar qancha ko'p bo'lsa, uning nonboplak xususiyati shuncha yuqori bo'ladi. Sedimentasiya ko'rsatkichlari 20 dan 40 gacha bo'lgan un mahsulotlari ishlash uchun yaroqli hisoblanadi va foydalanishga tavsija etiladi. Bu esa bug'doy doni uchun muhim sanalib, saqlash va qayta ishlash jarayonlariga bog'liq. Saqlash davrida don fizik va fiziologik o'zgarishlar natijasida va sifat jihatidan isrofarchilikka uchraydi.

Kleykovina tarkibida 3 xil oqsil mavjud bo'lib, ular erimaydigan fibrin, qisman eriydigan kazein va gliadin oqsillaridir. Kleykovina miqdori va sifati bug'doy donining texnologik va oziqaviy boyligini baholovchi birinchi omildir. Sedimentasiya esa un zarrachalari o'chamilarining tafsifi bo'lib, unda mayda zarrachalar qancha ko'p bo'lsa, uning nonboplak xususiyati shuncha yuqori bo'ladi. Sedimentasiya ko'rsatkichlari 20 dan 40 gacha bo'lgan un mahsulotlari ishlash uchun yaroqli hisoblanadi va foydalanishga tavsija etiladi. Bu esa bug'doy

pp